

Els poetes de la postguerra

JORDI ROCA

ens dubte, l'etapa de la postguerra ha estat una de les més difícils per a la història de la llengua catalana, i en conseqüència per a la seva literatura. No cal, però, explicar al lector quines eren les dificultats del temps, prou recents són encara i de vegades encara vives. La nostra tasca es dedicarà més aviat a fer constància que hi havia gent que tot i la dificultat, usaven la llengua catalana com a vehicle d'expressió en un àmbit públic com és la publicació de llibres de poesia.

Hem de considerar que els vint-i-cinc anys posteriors al conflicte bèl·lic no van pas ésser uniformes en la repressió, i que per tant les formes de burlar-la també van canviar. Fins als anys cinquanta la censura és molt intolerant, tant pel que fa a la llengua com pel que fa a les idees, i la majoria dels poetes d'abans de la guerra han de restar en silenci o exiliar-se. S'obren, però, dues esclatxes en el sistema repressor, que a la llarga seran la punta de llança de la recuperació, i són *la religió i el paisatge*. El règim havia decidit de tolerar la llengua catalana només en els àmbits familiars i íntims de la persona, i la religió venia a ocupar aquest espai; a més, no entrava en contradicció amb la ideologia en el poder i encara aquest s'hi podia sentir afalagat. La terra, entesa com un cant localista als costums o al paisatge, tampoc fou massa problema per passar la censura estricta dels primers temps de postguerra. De fet, ara ens pot semblar que la poesia publicada en els primers anys de la postguerra era de molt baixa qualitat en referència a la d'abans de l'any quaranta, però les circumstàncies no donaven per a més; sobretot a Catalunya, on la censura era per a les idees i per a la llengua, i per tant censura doble.

La limitació de l'article a les nostres comarques, i a l'obra poètica publicada entre 1940 i 1965, fa que hàgim de tenir en compte a més a més les limitacions editorials de les seves ciutats, així com la dificultat accessòria dels poetes de viure en un ambient cultural més aviat pobre i

aïllat del gran centre neuràlgic de la cultura catalana que és Barcelona. Així doncs, deixarem fora de la nostra atenció aquells poetes que, tot i havent nascut a les terres gironines, van integrar-se al nucli cultural barceloní. Això farà que quedin fora del treball poetes de gran vàlua, com Salvador Espriu o Joan Teixidor, però si el que volem és constatar què es feia a Girona i entorns, no ens queda més remei que referir-nos només a les persones que feien poesia des d'aquí.

Els poetes aïllats

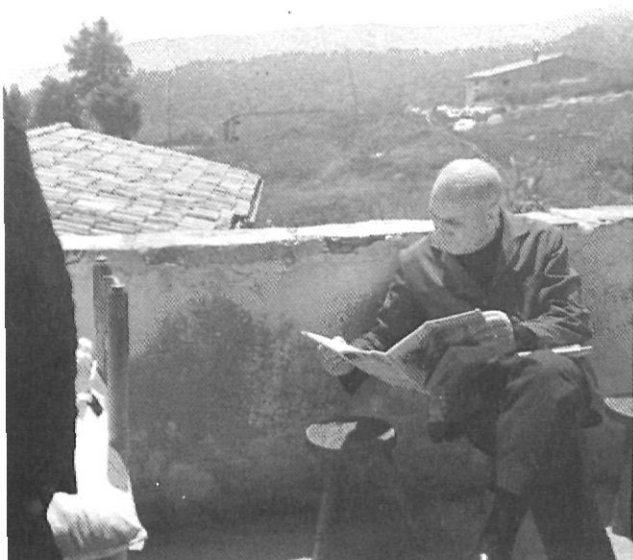
Finalment, cal advertir que ens hem volgut limitar a estudiar la producció poètica dels tres centres neuràlgics de la regió: Olot, Figueres i Girona. Queden fora per tant alguns esforços de persones que escrivien de manera aïllada en petits pobles i viles, en benefici de l'activitat de poetes que, per la seva relació de veïnatge, formaven nuclis poètics més o menys organitzats.

PERE RIBOT

D'aquests poetes aïllats esmentarem només, per la seva singularitat, el cas de mossèn Pere Ribot, voluntàriament apartat a Riells del Montseny, racó que ell va convertir durant la postguerra en un dels primers fogars del catalanisme literari. Després d'haver publicat l'any 1945 *L'ombra dels tres*, va guanyar l'any 1950 el Premi Óssa Menor amb *Llengua de foc* i després va anar donant mostres regulars de la seva producció. La seva formació lírica deu molt a la Bíblia, a Prudenci i, entre els contemporanis, a Claudel i a Eliot.

La Biblioteca Olotina

És una col·lecció bilingüe, però amb un percentatge molt majoritari de publicació en català, que fou el canal d'expressió d'un nucli d'escrip-

Pere Ribot a Riells del Montseny.

Pere Ribot
El crit del desert

Pere Ribot
He treballat

He treballat fins a esgotar-me
de l'alba al vespre,
i he perdut carn i sang
per tal de retrobar-me i rebrovar-vos
en el triomf dels cims
i ésser pedra de càntics, vent
de l'Esperit en l'abisme dels cossos.
He caminat damunt brases roents
i per camins difícils
on senyoregen arços i ortigues...
Amb les sandàlies plenes de pols
no he sentit el respir de les flors.
I, en el bell fons de mi mateix, m'he dit,
fatigat de jornada:
sóc un servent inútil.

(de *Si el gra no mor...*)

Concepció Carreras
El cacauet torrat

Oh, sarrionet de palla
geperut de tots costats
que m'augures la troballa
d'uns pinyolets ben torrats!
Quan amb les dents trapaceres
t'esclafo... amb dolorós
gemec de part, m'alliberes
el teu fruit meravellós.

I quan de bon gust sadolles
les genives deixant molles
del teu oli a tort i a dret,
vaig dient-me amb cert repòs:
— Que és gustós
el cacauet...!

(d'Elvira)

tors de diversos gèneres relacionats amb Olot. Servia per editar textos d'autors locals, de temes relacionats amb la comarca, i d'algunes de les obres premiades en els concursos locals.

Joan Casulà fou l'aglutinant dels esforços creadors a l'entorn de la col·lecció, i l'acceptació popular fou satisfactòria, com ho demostren el gran nombre de títols publicats i la persistència en tots ells de tots de la voluntat de fer de la Biblioteca Olotina una col·lecció de divulgació.

Un altre canal de publicació per als autors d'Olot fou la revista *Pyrene*, que encara sorprèn per la qualitat de les seves col·laboracions i que sens dubte va arribar a ser una de les revistes literàries de més renom de tot el país.

Els poetes d'Olot que editaren les seves obres en aquests temps difícils a la Biblioteca Olotina són:

CONCEPCIÓ CARRERAS

Poetessa d'inspiració noucentista, mediatitza la relació autor-poema a través de la ironia, civilitza la natura, i en multitud de fragments recorda Carner. Quan el tema de les poesies deixa de ser extern a ella i esdevé íntim, ja sigui en el sentit religiós, com a dona, mare, etc..., perd aquestes característiques per ser una poesia molt més romàntica. Amb tot, es veu que és una poetessa amb ofici.

ROSA SACREST I CASELLAS

Poetessa que tracta fonamentalment les seves experiències religioses, d'una manera íntima i no gens mediatitzada. És un fidel reflex de l'efecte de la postguerra sobre els poetes, sobretot si comparem els poemes dels anys 50 amb els molt més frescos dels anys 20.

JOSEP Ma. DE VAYREDA

Poeta poc interessant en la seva part lírica, ja que es limita a recrear tòpics de la poesia romàntica i popular, naturalment amb la seva religiositat militant sempre present. Té, però, un extens poema narratiu de to popular que destaca sobre la resta.

JOSEP PUIG I BOSCH

Com la majoria dels poetes olotins del temps, se sent atret pel tema religiós i per la terra, però en el cas de Josep Puig, la terra domina per damunt de tot. Amb abundants recursos de la poesia popular i de la mitologia clàssica, aconsegueix de fer una poesia llegidora i molt propera a la cançó.

Rosa Sacrest

Raïms

Gentil veremadora,
que aplegues el raïm amb alegria,
ben exprmut, serà bon most un dia,
i vi reconfortant esdevindrà;

oh bruna pageseta,
que et serà grat llavors al paladar!

I com cada any joiosa faràs via,
gentil veremadora, camí enllà,
cap a la rectoria,
per fer un bon present al capellà.

Quan matí matinet vagis a missa,
que diu el bon rector,
gentil veremadora, arrodillada,
com glatirà ton cor!

Com glatirà! Que el vi de ta collita,
en l'instant de la consagració,
no serà vi: serà la sang divina
de Déu Nostre Senyor!

Josep Mª de Vayreda

...Era l'arbre del rei que coneixia,
el més alt, el més dret, el més formós;
en cada poble un o dos n'havia
per les galeres del rei quan precis fos.

...Un roure esponerós, de bella planta,
oferia al cel blau el seu brancam,
i un picot, al seu volt, canta que canta
com un presagi de mal averany.

I l'amo va dir als nois: «Minyons, a l'obra!
Aquest arbre és tocat d'un corc dolent;
són dotze peces i, la llenya a sobre,
l'hem de tallar; si no anirà perdent.

I en el silenci d'aquell bosc magnífic
ressonà el cant cruel de les destrals,
i els dos-cents anys d'aquell gegant pacífic
finiren amb l'estrèpit pels fondals...

(de *Poesies*)

Josep Puig i Bosch

Cançó de l'hereu valent

Prou es lleva de matí
quan tot just l'estrella calla:
fa camí cap al Mallol
on hi té l'enamorada.

Quan tot just apunta el sol
pren l'unglot i pren la dalla
ella pren també el volant
per segar l'herba gemada.

Ella esguarda camí enllà.
Eli escolta, per si canta,

i se sent un rossinyol,
la cançó dolça de l'aigua.

que rient, rient, rient,
i cantant rellisca i marxa;
entretant ja puja el sol;
centelleja aquella dalla

i s'encén tot aquell cor
per trobar l'enamorada
que no para de segar
i mirar en llunytanança

puix ja sent com baticor,
una veu endevinada,
en el cant del rossinyol
posa un cant l'enamorada.

(de *Del camp i de la terra*)

Agustí Puigcerver

1

La barqueta que és mon cor,
de la vida passa el mar;
de gavines un esbart
l'acompanya a l'etern port.

La verge el va esperant
farell del navegant.

2

Per un cèlic senderó
on el cant mai no fineix
ni la llum no s'extingeix,
fan els àngels processó.

Maria fos jo ocell
o floreta del pradell!

(d'*Estampes marianes*)

Carles Fages de Climent Crepuscle

Ara és l'instant que em plau davallar a l'horta
per girar l'aigua i fer-hi amb el magall
el munt d'argila en forma de cretall
on l'api fuig i el bròquil es reporta.

L'egipciana ceba alça una forta
sentor sagrada que es marida amb l'all,
la col-i-flor capdella l'embolcall
i al safareig hi ha un tall de lluna morta.

Indiferent al ritu de la sínia
en l'eix del vespre va girant la mula,
sobrepellissos l'escarola ondula

i episcopal esclata l'esbargínia.
Ara és l'instant que un cirrus s'enduu a Febus
en carro d'or tirat per quinze efebus.

AGUSTÍ PUIGCERVER

És autor de poesies de tema religiós; domina el vers i les formes de la poesia d'arrel clàssica. La poesia mostra una certa qualitat, però el temps ha passat i ho nota.

Poetes figuerencs

Menys prolífic en quantitat és aquest grup de poetes de Figueres, potser perquè allí no hi havia cap esforç editorial que permetés el descobriment de poetes que, si hi són, no han tingut la possibilitat de veure publicades les seves obres. Els poetes que ara veurem van haver de publicar fora de la seva ciutat, i no pas sempre els va ser fàcil. Constitueixen, però, un grup força homogeni, tant de temàtica com d'expressió.

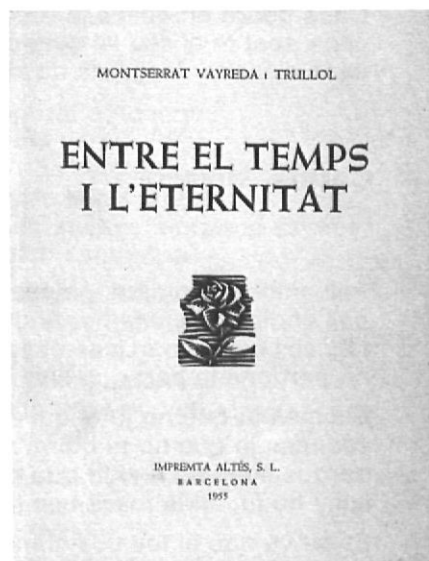
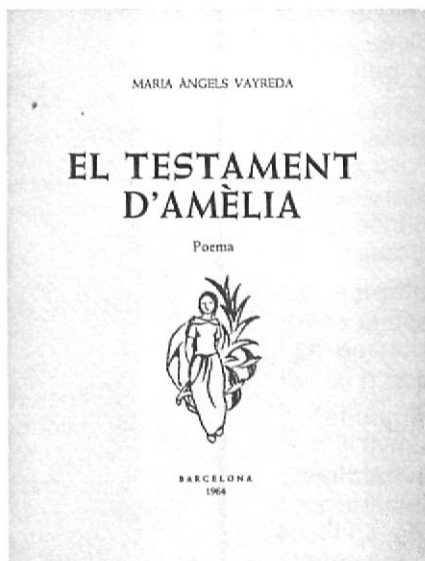
CARLES FAGES DE CLIMENT

El patriarca d'aquests poetes empordanesos és Calres Fages de Climent, ja prou acreditat abans de la guerra amb *Les bruixes de Llers*, una de les seves obres cabdals. Durant el període estudiat publicà *El Poema dels tres Reis* i la famosa *Balada del Sabater d'Ordis*, que connecta amb la temàtica de la seva obra inicial i interpreta un cop més amb lirisme, ironia i gran rigor formal els principals trets tel·lúrics de l'Empordà.

ENRIC MARQUÈS

Carles Fages de Climent.

JOSEP MINISTRAL

Ma. Àngels Vayreda.

Ma. ÀNGELS VAYREDA

Domina les formes de la poesia clàssica, el vers, la rima, etc... Extreu els temes del món de la literatura popular i els adapta, els embelleix, i els amplia. És autora d'un ampli poema narratiu recreat sobre la cançó popular *El testament d'Amèlia*.

MONTSERRAT VAYREDA

És una poetessa amb ofici i sensibilitat, domina les formes de la poesia i sap situar-se en el

Ma Àngels Vayreda El testament d'Amèlia

Vendreu les meves joies
que vull deixar un llegat
a les pobres noies
que s'hagin malcasat.
De l'or que no m'endugui
se n'alçarà un convent
perquè en ell s'aixoplugui
el pobre penitent.

— Filla, la meva filla
i a mi, què em deixareu?

— Mare, la meva mare,
us deixo el marit meu.
Si un jorn de primavera
vós el vau fer venir,
la meva amor primera
ja no em pertany a mi.
Dintre la tomba freda
tota plena de flors,
sense coixí de seda
ja no sabré d'amors.
Digueu-li que el perdono
com us perdono a vós.

(d'*El testament d'Amèlia*)

Montserrat Vayreda Sonet al monestir de St. Pere de Roda

Cada porta que he vist enderrocada
m'ha fet tremolar el pols. Sols els ocells
a dintre el monestir cerquen estada
esculturant de nou els capitells.

Segueixo fins a l'ampla portalada
que em duu el desig de traspassar dintells,
com una cella és fina i arquejada
per més que el temps li hagi clavat dardells.

Avanço, Pedra! Avanço, Melangia!
Temple caigut, esvorancs d'harmonia
en l'esvoranc autèntic de la nau.

Cada pedra en oblit allà reposa,
cada abat té el seu llit sota una llosa,
cada claustre desgrana un xic de pau.

Carme Guasch

XI

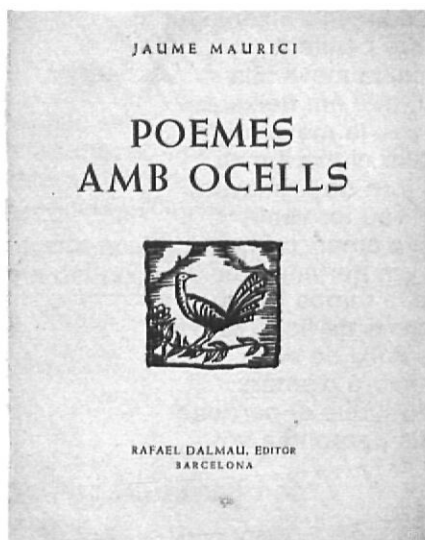
Pell enfora, sóc card, gatosa o pita;
pell endins, sóc una heura de delit;
i és així que la part que et sol·licita
no perdona la part que t'ha ferit.

Ets més tu que no jo el qui en mi habita,
sóc més jo que no tu qui m'ha punyit,
perquè lluito amb el jo que em dóna cita
lluny de tu, en la fosca i en l'oblit.

És en va que el teu cos el meu detura
posant setge a la boda que es fa dura
i voldria rendir-se al teu intent;

tant en va com el pont que el riu abraça
i no pot retenir l'aigua que, lassa,
sols voldria romandre eternament.

(de *Vint-i-cinc secrets i un dia*)

Jaume Maurici

Setembre en color

Redall de l'obscura userda
en llunyanies de prat.
Rega amb fretura d'esquerda,
vinya d'or i camp morat.

Fugues de llum en la branca.
Vols d'ocells en l'endemig.
La nit, tremolosa i franca,
pampolada de desig.

(de *Poemes amb ocells*)

punt just entre la descriptiva i la lírica perquè els poemes no siguin massa transcendents ni massa prosaics. Jo diria que conscientment se situa en un to menor i és precisament això el que dóna dignitat a l'obra.

Els temes principals de la seva poesia són la mort i la terra, tot i que sovint la religió hi té un paper destacat.

CARME GUASCH

Ella i les dues germanes Vayreda van ser qualificades per Fages de Climent com «les altres cariàtides de l'Empordà». Carme Guasch s'ha d'incloure, doncs, en aquest grup per la seva edat i pel seu estil, tot i que la publicació de la seva obra es produeix força més tard. Domina a fons les regles i els recursos de la poesia clàssica i els aplica amb intel·ligència i gran sensibilitat a l'àmbit de la seva intimitat i del seu món personal.

JAUME MAURICI

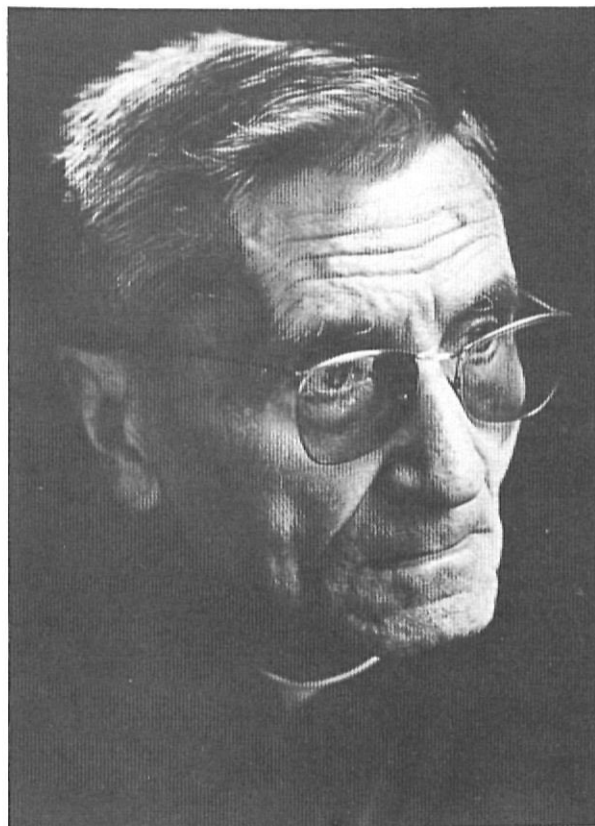
Destaca d'entrada per la senzillesa que presenta, una senzillesa que l'acosta a la lírica popular, sobretot quan treballa amb versos curts. La simplicitat que adduïm no va, però, gens renyida amb el domini de les formes del vers, que ben segur que té molt a veure amb la gran sonoritat que tenen la major part de les seves cançonetes breus. El gran mèrit, però, de Jaume Maurici és la seva discreció; és discret quan expressa elements personals i intimitats, és humà en el tractament de la natura, i tot plegat fa que la seva poesia pugui ser encara llegida tot i el gran canvi d'idees i de gustos dels vint darrers anys.

Poetes de Girona

Dels tres nuclis poètics que tractem, el de Girona sembla el més descoordinat. No crec que es puguin tractar els poetes de Girona com a grup amb afinitats, però sí que com a mínim uns quants d'aquests poetes van decidir publicar plegats en un mateix llibre. De tota manera, resulta difícil relacionar poetes que l'únic vincle ferm que tenien en comú era la llengua; i tot i així, poetes que avui ens semblarien col·laboracionistes amb el poder i poetes contraris a la ideologia imperant van lluitar junts, potser sense saber-ho, perquè no morís el principal signe d'identitat de la gent d'aquest país.

CAMIL GEIS

El nom de mossèn Camil Geis és històric, perquè la seva obra *Rosa mística* és el primer llibre que es publicà en català a Catalunya després de la guerra civil, l'any 1942. Això s'explica si es té en compte que la seva poesia és un fidel exponent de les idees del clergat col·laboracio-

Camil Geis.

nista de la postguerra. Avui la perspectiva històrica ens fa estranya aquesta simbiosi de catalanitat i ideologia. Format com a literat abans de la guerra, Camil Geis presenta, com és lògic, una millor qualitat tècnica que els poetes que s'hauran hagut de formar en temps més difícils.

MARIA CASTANYER

L'any 1950, l'obra de Maria Castanyer *Cançons del color del temps* és el primer llibre de creació edita en català a Girona després de la guerra civil. La poetessa filtra el món des de la seva intimitat. És una poesia emotiva que aprofita qualsevol anècdota, per petita que sigui, per bastir un poema de caire personal. Els temes que tracta són els mateixos que la majoria de poetes del temps, però potser cal fer una remarc especial en els poemes que parlen de la mort.

JOSEP TARRÉS

Fa una poesia d'elaboració simple. Usa versos curts, sovint amb una voluntat imitadora de la poesia i més que res de la cançó.

Quant als temes, s'hi veu un rebuig radicalitzat de tots els símbols que signifiquin el poder, econòmic, polític social, del món capitalista. Són posicions que surten espontànies, sense dialèctica, però és important de fer notar l'aparició de temes que poc temps abans haguera estat impensable que sortissin publicats.

Camil Geis

Advent

Color de fred, morat d'Advent;
impertinències del vent
raspós d'arena i de calçobre;
arbres amb quatre fulles d'or:
llengües d'un flam que es mor, que es mor
al capdamunt d'un canelobre.

Color de fred, morat d'Advent.
Vetlla el morat pressentiment
i l'esperança ja es revifa.
Fulles d'or vell, fulles d'aram:
el vent d'autumne posa al camp
la majestat d'una catifa.

Color de fred, morat d'Advent.
La profecia va encenent
realitats a les entranyes.
Cada vegada més a prop
brilla l'estrella de Jacob
sobre el morat de les muntanyes.

(de *Poemes de Nadal*)

L'any 1966, cinc poetes gironins es donen a conèixer en un recull.

Maria Castanyer**Retrobar-me**

Retrobar-me en la terra!
 Florir
 en la promesa jove d'un xiprer sense nom.
 Sentir les venes fredes sobre els ossos,
 i el batec de la pluja cançonera
 renovellant la sang a cada anyada.
 Sentir com fuig el temps,
 i jo no passo,
 perquè tinc les arrels xuclant els segles.
 I els dies no s'esmunyen, no s'adormen,
 són sempre vius dessota l'herba freda.
 Retrobar-me en la terra.
 Dins la mansa
 color d'eternitat.
 Eterna!
 Viva!

Josep Tarrés**Cançó del primer dia d'estiu**

Per marges de pomeres
 l'estiu l'infant saltava,
 passaven les abelles:
 pintats vaixells de calze.
 El cor de la muntanya,
 de molsa i herba verda
 amb lent batec d'estrella,
 dormia a la riera.
 El "caminant" passava,
 davant el cementiri.
 Un rossinyol cantava.
 Sense por de cap mena,
 desitja deturar-se
 i escoltar-lo per sempre.
 La mar clara de l'aire
 amb catedrals de roses,
 tremolant l'esperava.

(de 5 poetes de Girona)

Mª Antònia Morera**Remordiment**

Si m'he abandonat al corrent
 el cor sovint encara fretura
 i diu: ves, capsigrany, no siguis criatura
 que encara pots plantar cara al tro i al vent.
 Si sols pogués trobar una raconada
 platja de sorra fins on el torrent és llac,
 i estirant-m'hi a colrar la pell cansada
 rabejant-me al caliu i a l'afalac...
 Que em ret el no parar de la braçada
 i aquesta incertitud i aquest retret
 de veure que no pots passar bugada
 i has de deixar-ho tot brut i malfet...

(de 5 poetes de Girona)

Ma. Antònia Morera.

Mª ANTÒNIA MORERA

La seva poesia és encara molt més romàntica que la dels companys de llibre; l'emotivitat és pràcticament el cànon de tota la seva poesia. Pot ser per això alguns dels poemes noten ja el pas del temps.

CARME PONS

La seva obra publicada es redueix pràcticament a la poesia amorosa, amb ben poca presència d'altres temes. Es fa difícil de conjugar

Josep Tarrés.

Miquel Perpinyà.

avui dia els paràmetres amorosos tradicionals amb el progressisme dels joves d'una societat que s'adonava que alguna cosa s'estava innovant; ells van haver-ho de fer de grat o per força i la poesia nota ja el decurs del temps.

MIQUEL PERPINYÀ

La seva poesia és sonora, de lèxic seleccionat, difícil però generalment no pas indescifrabla. Possiblement el seu gran mèrit és el d'haver aconseguit fer poesia sense haver de desenvolupar teòricament o d'una manera massa personal els temes dels quals ens parla. Fins i tot la crítica social, que en aquells moments era molt propera a la consigna, és feta amb bona distància poètica a partir del desenvolupament d'anècdotes que li treuen transcendència. És molt més escèptic que els seus companys de publicació i això fa que doni una poesia més distant, que entra al lector sense que aquest se n'adoni.

Jordi Roca és professor de l'Institut de Batxillerat Santiago Sobrequés de Girona.

Carme Pons.

Carme Pons

Pensaràs el que penso jo
estimaràs el que estimo.
Tu seràs l'amic.
Jo seré l'amiga.
Inventarem un camí
que serà un enigma...
Els nostres peus trepitjaran
herba nova cada dia.

(de 5 poemes de Girona)

Miquel Perpinyà

Els pobres que viuen al dessota
esperant que el que riu

s'aixequi en la nit i se'ls emporti al mar.
He vist petits bressols que suraven,
destrosses
d'habitacions, cadires, i una ira augusta
d'aigües espaordides en què es confonen el
cel i el terror.
Sols és per a tu, pobre, per a tu, esposa i el tu
sebrat,
per a tu, gos, i les teves eines, perquè
apreguis a ser pobre.
L'aigua no puja fins a les cases dels senyors.
Menja aquest fang devastador i aquestes
ruïnes que neden
amb els teus morts vagant dolçament cap
al mar,
enmig de pobres taules i perduts arbres
que van a rodolons ensenyant les seves
rels.

(de 5 poemes de Girona)